
Za tajemstvím pokladů Čech, Moravy a Slezska

---

1. ÚVOD	7
2. VÝPRASY ZA KELTSKÝM ZLATEM	13
3. LESK ZLATA V ŘÍŠI PŘÍZRAKŮ	55
4. SVĚDKOVÉ DÁVNÝCH ZLOČINŮ	97
5. POKLADY MEZI POHÁDKOU A SKUTEČNOSTÍ	139
6. ZEMĚ ZLATA A DRAHOKAMŮ	189
7. JAK SE POKLADY HLEDAJÍ A NEHLEDAJÍ	219
8. VE STÍNU HÁKOVÉHO KŘÍŽE	259
EPILOG	295
PŘÍLOHA	299

S poklady žijeme už od dětství, protože celá řada pohádek se bez pořádné truhly se zlatáky nebo hromady zlata a drahokamů v nějaké komnatě či sluji neobejde – cesta za tímto bohatstvím je v podstatě motorem pohádkového příběhu. Ovšem ani jeho přivlastnění v závěru děje není jen tak, protože v lepším případě na drahocennostech sedí pes s očima jako mlýnské kameny (Hans Christian Andersen), v horším vícehlavý drak chrlící oheň, a to ani nemluvím o zlých kouzlech a kletbách pronásledujících nezvané návštěvníky. Dosažení pokladu tedy je katarzí – vyvrcholením a očištným zakončením děje, kdy se ve vztahu k právě nabytému bohatství teprve ukáže, kdo je kdo: dobří jsou odměněni, zatímco nehodní ztrestáni nebo aspoň poniženi.

Tahle symbolika pokladu a cesty za ním se ukrývá i v pohádkách, které na to zdánlivě nevypadají: pokladem je nejčastěji princezna, a kdyby náhodou někomu pravý smysl nedošel, tak je tu ještě poznámka pod čarou „... a půl království k tomu“. Protože co by to bylo za království, kdyby nemělo královský poklad.

Vyšším stupněm pohádek jsou lidové pověsti; na první pohled jen pohádky přiřazené ke konkrétním lokalitám. V mnoha případech to tak opravdu je: stojí na kopci zřícenina hradu? Proč by pod ní nemohl být poklad bývalého hradního pána nebo loupežníka (což bylo ostatně často totéž)? Téměř každý hrad, tvrz a klášter je proto obestřen pověstí o ukrytých pokladech, někde je jich i několik. Je ve skále jeskyně a v ní nějaké staré kosti? Komu jinému by patřily než drakovi, co tu hlídal zlato?

O čem si také měli lidé za dlouhých zimních večerů vyprávět, když ještě neměli televizi ani internet? Nejen hrady a zříceniny, ale i jeskyně nebo nápadné skalní útvary si o poklad přímo říkají, tak proč ho do vyprávění o nich nepřihodit, když se to dětem (a nejen dětem) s ním líbí víc.

Ale vždycky tomu tak není. V povídání o Keltech už jsme viděli (a jinde ještě uvidíme), že paměť bájí je dlouhá a v některých případech překvapivě přesná. Je tu ale ještě i jiná rovina, která není o hmotném světě, a přesto

nese významné poselství. Dětské, dokonce někdy až zdánlivě nesmyslné příběhy pohádek a pověstí často skrývají hlubší sdělení – a ty o pokladech obzvláště, protože poklad leckdy bývá jen alegorie nějakých jiných hodnot. Někdy jsou tato poselství snadno rozšifrovatelná, jindy leží v hlubších vrstvách příběhu a začínou dávat smysl, teprve když do něj zapracujeme širší souvislosti. V mnoha případech se ale skryté sdělení v průběhu věků ztratilo a zbyla jen jeho poetická slupka – půvabná, ale nesrozumitelná.

Pátrání po tom, co ukrývala, je přinejmenším stejně dobrodružné jako hledání skutečného pokladu – nezřídka střeženého silami, které nejsou z tohoto světa. Ne nadarmo patří pohádky a pověsti o pokladech k těm nejstrašidelnějším. Za horory nemusíme chodit až do hrodek faraónů obdařených strašlivými kletbami; už Karel Jaromír Erben předvedl, že náměty pro ně se najdou i u nás.

ZLATO ČARODĚJNÉ BÁBY

„Do čarodějné skály Kodiše vedou vrata, kterými prý bába koně své vyváděla, jimiž vůz se senem naložený do oné zlaté díry čili skalní síně na 7 sáhů vysoké a 12 sáhů dlouhé pohodlně vjeti může. V této síni jsou stopy koňské a lidské vyšlapány... Nepochybně zde ve skále i věštírna i sídlo nejvyšší kněžky, báby čarodějné a jejích služek bylo, ba i maštal posvátných koní Svatovitů zasvěcených a zlatem ozdobených se uvnitř skály nalézá. Protož lid tu říká Díra zlatého koně, kterého bába vyváděla a po lesích vodila, stopy jejich tu stále znát...“

Pověst zachycená knězem, etnografem a amatérským archeologem Václavem Krolmusem (1790–1861) je pro hledače pokladů z mnoha důvodů neobyčejně zajímavá, nejdřív si ale musíme pár slov přeložit do soudobé češtiny. Tak třeba „bába“ v tomto případě není hanlivé označení nerudné seniorky utrácející důchod za chov koní, ale kněžky nebo čarodějky. V případě čarodějné skály Kodyš nejde o nějaké pohádkové místo za sedmero horami a sedmero řekami, ale o naprosto konkrétní kopec Kotýz v Českém krasu kousek od Prahy. Do třetice pak ani vrata „jimiž bába koně své vyváděla“ nejsou vymyšlená – jde o pozoruhodný krasový útvar na západní straně Kotýzu známý dnes jako Aksamitova brána, k němuž není problém

se vypravit. Což také mnoho hledačů pokladů dělalo, dělá a nejspíš i dělat bude, protože koncentrace pověstí o pokladech v podzemí Kotýze je víc než nápadná. Tím spíš, že Kotýz je ve skutečnosti jen okraj většího kopce jménem Zlatý kůň a Aksamitova brána se dříve jmenovala Zlatá, než ji přejmenovali na počest lékaře, archeologa a speleologa Jana Aksamita (1870–1931).

Nám ale pověsti týkající se Díry zlatého koně umožní se vydat na výpravu možná ještě dobrodružnější: do mystického světa legend, rituálů, skrytých významů a archetypů týkajících se podzemního bohatství. Protože vidět v pokladu jen hromadu peněz, za něž lze pořídit požitky tohoto světa, je v mnoha případech zásadní chyba – na kterou ostatně už mnoho hledačů krutě doplatilo.

SKRYTÁ SYMBOLIKA HLEDÁNÍ

Ve skutečnosti o hledání platí totéž co o alchymii: cesta je cíl. Jinými slovy pátrání po pokladech je jen obraz hledání sebe samého a svého místa ve světě a vesmíru. Uspěje pouze ten, kdo nejdřív nalezne skrytou pravdu a moudrost – a teprve pak má možná naději i na získání a udržení hmotných statků, protože oslepen leskem zlata nepřijde o rozum. Jen takový člověk ví, co si s nálezem počít, aby při tom neztratil sám sebe nebo svou nesmrtelnou duši (jak se hledačům jdoucím jen za majetkem často stává), ale aby posloužil dobru.

Poklad je v podstatě archetyp a cesta za ním symbolizuje naši cestu životem. Právě to se nám většina pověstí a mýtů snaží říct. Ale nejen to, protože často promlouvají z velkých hlubin času, jejichž tajemství šeptají tiše, aby bylo srozumitelné jen těm správným uším...

Mnoho pověstí o pokladech má zajímavé dějové schéma, které zjednodušeně vypadá nějak takhle: muži toužícímu po skrytém bohatství se ve snu zjeví místo, kde ho najde. Vydá se tedy do světa takové místo hledat, ale dlouho se mu to nedaří. Pak se potká s jiným mužem, který měl podobný sen a také marně hledá. Když místo ze snu popíše, první hledač v něm pozná svou zahradu – kde pak společně vykopou hrnc plný zlatáků.

Vyprávění má zjevně mravoučný charakter, i když každý si jeho poselství může podle své nátury vykládat jinak: pro pecivála je to jasná zpráva, že za

plotem zahrady už není nic zajímavého, pro světoběžníka naopak, že domov ocení jen ten, kdo nejdřív hodně viděl, pro družného člověka potvrzení, že něco zmůže teprve ve spojení s jinými... a tak dále. Každopádně výchovná snaha z příběhu trčí jako příslovečné šídlo z pytle tak nápadně, že se může zdát, jako by tu o poklad vlastně ani nešlo; ten je jen prostředkem k poučování o něco méně otravnou formou než přímé napomínání se zdviženým prstem.

Má to ale háček, protože některé varianty tohoto příběhu jsou komplikovanější a zjevně se v hlubší vrstvě snaží sdělit ještě něco víc. To je i případ mnohotvárné legendy o zlatém vlasu a železné ruce týkající se vrchu Kotýz, v níž najdeme podobné prvky.

Podle jedné z jejích verzí poslal zdejší rytíř svého syna na studijní pobyt do daleké cizí země. Za oněch časů sice neexistovaly studentské programy jako Erasmus, ale celkem dobře to obstarali i vzdělání mniši – a v jejich klášterní knihovně mladý šlechtic jednoho dne narazil na příběh, který ho zaujal. Vyprávěl o starém čaroději ze země Boheini, kterého místní lidé vyštvali, protože se ho báli pro jeho znalosti.

Zemřel pak v zemi, kde stál onen klášter, ale ještě předtím zanechal zprávu o obrovském pokladu v hoře Kotýz. Hlídá ho však strážný duch jménem Kobold, který do hory z neznámého důvodu může pustit jen ženu se zlatými vlasy a muže s železnou rukou.

ZLATÉ VLASY A ŽELEZNÁ RUKA

Symbolika zlatých vlasů a železné ruky je nápadná a na první pohled ve zdejším prostředí jaksi cizí. Nabízí celou řadu výkladů, mně ale ze všeho nejvíc připomíná artušovské legendy, které vykrytalizovaly v prostředí s kulturními kořeny v západoevropském keltství. Čaroděj-emigrant ze země Boheini pak téměř nezakrytě představuje jednoho z druidů, kteří museli opustit zemi Boiohemum, tedy Čechy, když ji Keltové z ne zcela zřejmých důvodů na přelomu letopočtu vyklízeli. A že Kotys je Kotýz, asi není třeba zdůrazňovat, takže výzva k jeho průzkumu je stejně jasná, jako když Vernův profesor Otto Lindenbrock ze staré knihy vytřepal vzkaz renesančního alchymisty Arne Saknussemma prozrazující, kde se nachází vchod do pod-

zemního světa. Jen tak mimochodem: o vchodu (vratech) do podzemí mluví i Krolmusovo vyprávění z úvodu této kapitoly.

Jsou ale možné i výklady, které mají blízko k alchymii: žena se zlatými vlasy evokuje sluneční kov zlato, tedy kov, který je předmětem pokladu, a tím pádem ona k němu jaksí přirozeně patří (přesněji: poklad z nějakého důvodu patří jí, možná jako někomu, kdo je součástí kruhu zasvěcených, nebo dokonce přímo kněžka nějakého slunečního kultu).

Alchymické vysvětlení ostatně podporuje i symbolický výklad známé pohádky o Zlatovlásce, kde sluha Jiřík musí projít celou řadu zkoušek, aby pro svého pána získal princeznu s vlasy barvy slunečního kovu. Ve všech ob-
stojí a Zlatovláska se místo do pána zamiluje do něj, takže ho jeho šéf pro všechny případy nechá popravit. Jiřík ovšem s pomocí živé vody získané během své předchozí anabáze vstane z mrtvých a dostane se mu jak zlatovlasé princezny, tak jaksí mimochodem i hmotných statků v podobě království. Podobnost s alchymickou cestou zasvěcení prostřednictvím zdokonalování sama sebe, aby bylo na jejím konci dosaženo kamene mudrců a elixíru života, je tak nápadná, že pohádku o Zlatovlásce můžeme s klidným svědomím označit za esoteriku pro děti, něco jako Olbrachtovo převyprávění biblických příběhů pro malé čtenáře, aby se (aspoň některé z nich) připravily na četbu Bible skutečné.

Nechybí ale ani poněkud profánnější výklady, v nichž mají zlaté vlasy a železná ruka představovat prospektory hledající ložiska kovů v zemi. Konec konců, proč ne; ostatně alchymie byla přímá předchůdkyně chemie, takže v časech, kdy ještě neexistovala periodická soustava prvků a podobné vymoženosti, ji musel každý dobrý prospektor znát.

Pověst o čarodějovi ze země Boheini má ještě pokračování – a s překvapením zjistíme, že podobnost s pohádkou o Zlatovlásce zřejmě není náhodná. Další část příběhu ukáže, že vlastně máme před sebou přímo tuto pohádku, jen trochu upravenou, zesvětštělou a vztaženou ke konkrétní lokalitě. Není dokonce ani tak těžké si představit, že Zlatovláska je jen pověst o ženě se zlatými vlasy z Kotýzu upravená pro širší publikum – a dokonce možná obsahující prvky, které se z lokální pověsti za staletí vytratily (živá voda – elixír života i jiné).

CHRÁM BOHYNĚ KOTYS

V druhé části pověsti se informace o zlatě v Kotýzu nějak dostala do Čech. Jak, to v ní chybí, takže nezbyvá než zapojit fantazii – že by náš šlechtický student přišel o stipendium a musel se vrátit k tatínkovi? Důležité je ostatně něco jiného: podobnost s mužem, který musel daleko do světa, aby našel poklad na své vlastní zahradě, tu nelze přehlédnout – čímž jsem sice prozradil pointu, ale v tomto případě to mimořádně nevadí.

Zajímavé ovšem je, že velmi podobná pověst s motivem cesty na západ a návratu domů se vypráví i o kopci Krudum ve Slavkovském lese, tedy hodně daleko od Českého krasu. Na jeho temeni prý také bylo keltské opevnění, které chránilo ložiska drahokamů i drahých kovů a shromažďovalo vše, co se v nich našlo. Pak Keltové odešli a na místě jich pevnosti vyrostl pevný hrad. Z někdejšího hradiště zůstal jen velký kámen, který nikoho nezajímal, a tak postupně zarostl křovím.

Jednoho dne do kraje zavítal cizinec až z Florencie a zajímal se o zdejší hory, skály a kameny – což může mít pravdivé jádro, protože prospektoři z Apeninského poloostrova k nám opravdu často přicházeli, jak v této kapitole ještě uvidíme. Zvědavý cizinec objevil kámen s tajemným nápisem, ale nedokázal ho rozluštit. Jen se od místních dověděl o keltské minulosti kopce. Zamířil proto do Bretaně, kde keltský lid ještě žil, naučil se jeho jazyk a vrátil se domů. Nápis na kameni přečetl a s kopáčským nářadím vyrazil na Krudum.

Druhý den v okolí vypukla vřava: cizinec se vrátil s pytlek plným zlata a šperků. Všichni chtěli vědět, kde to našel a jestli tam ještě něco zůstalo, ale Florentán je zklamal: „Je toho plná hora, ale jak se tam dostanete, vám neřeknu. Učte se znalostem svých předků, ty jediné otevírají cestu k pokladům.“ A odjel i s pytlek zlata. Místní lidé pak horu prolezli a prokopali, jak to jen šlo, ale nenašli vůbec nic.

Poučná historka, není-liž pravda?

Ale zpátky na Kotýz. V každém případě se informace o pokladu z velké dálky zase vrátila na místo jeho úkrytu v Čechách. O cennostech v hoře se nakonec doslechla i zlá a chamtivá vdova sídlící na hrádku vystavěném ne-daleko Kotýzu (podle jiných verzí stojícím přímo na něm). Zlato pod jejíma nohama jí samozřejmě nedalo spát, až konečně přišla na to, jak se k němu

dostat: nechala si udělat zlatou paruku a ruku ze železa, na což ostatně stačilo si jen někde vypůjčit kousek brnění. A pak (řečeno půvabnou mluvou starých pohádek) vsedla na kůň a doprovázena služkou a sluhou vyjela ke skalám Kotýze. Samozřejmě za tmavé a bouřlivé noci, protože jinak by to nebylo ono.

V první chvíli to vypadalo, že strážný duch Kobold je poněkud prostoduchý a laciným trikem se nechal oklamat: zablýsklo se a zahřmělo a skála se s mocným rachotem otevřela. Nehodná paní dojela až do síně plné zlata a už se chystala seskočit z koně, aby si plnými hrstmi nabrala, ale Kobold to měl vymyšlené jinak a proměnil ji ve zlato i s nešťastným zvířetem, na němž seděla. Od té doby je v kopci zlatý kůň a podle toho se jmenuje i celé návrší. A jak už to tak v českých pohádkách bývá: bohatství patří lidu, takže si něco z pokladů odnesl sluha se služkou. Sociálně citící strážný duch to uměl i správně zdůvodnit v souladu se svými instrukcemi, protože žena měla plavé vlasy a muž byl silák, tedy železná ruka.

Z hlediska alchymického výkladu ale je zajímavé, že podle jedné z mnoha verzí pověsti si sluha se služkou nenabrali zlato, ale Kobold jim dovolil vzít jen pár upomínkových předmětů. Konkrétně dívka dal zlatou růži a chlapci zlatou hůl. Není tak těžké v tom vidět ozvěnu symboliky posvátné nebo mystické svatby (hieros gamos), která byla alchymickou alegorií tajných postupů při výrobě kamene mudrců. A když už jsme u té růže a svatby: záhadný spis, který má být jakýmsi programovým manifestem tajné společnosti rosikrucianů, se jmenuje Chymická svatba Christiana Rosenkreuze, přičemž „Rosenkreuz“ skoro určitě není pouhé jméno, ale kombinace výrazů „růže“ a „kříž“, má tedy jakýsi hlubší symbolický význam. Může to být jen náhoda, možná jsme ale narazili na vzdálené ozvěny něčeho významného a dnes už překrytého nánosy času.

Pověst z Kotýzu však není manifest spiklenců, ale pohádka, takže musí mít i dobrý konec. Tady je: mladý pár si za dary strážného ducha z hory Kotýz v nedaleké Tmani koupil statek – a pochopitelně na něm žil šťastně a spokojeně (čemuž uvěří nejspíš jen ten, kdo práci na statku neviděl ani z dálky). A pokud nepřišli o podporu z dotačních programů, žijí tam dodnes.

Ale ovšem – pohádka je pohádka, pro nás jako hledače pokladů je zajímavé něco jiného: odkud se bájně zlato v Kotýzu vzalo. A tady nás čeká překvapení, protože patřilo dobré čarodějce, která ze svého podzemního paláce vyjížděla na létajícím zlatém koni do širokého okolí léčit nemocné. Ano,

úplně stejně jako její kolegyně z pověsti vyprávěné ve Stachách u Obřího hradu na Šumavě.

Table léčitelka nás tedy bude zajímat, protože Keltové měli bohyni a čarodějkou Eponu, která také jezdila na koni, a přitom měla na starosti podzemí a podsvětí. Není tak pochyb, že právě ona byla ta „baba“, o níž mluví Krolmus. K jejím atributům kromě jiného patřil klíč, kterým otvírala vrata k podzemnímu bohatství. A my už víme, že dnešní Aksamitova jeskyně se dřív jmenovala Ve Vratech. Pokud snad přesto pochybujete, že tu před sebou máme nápadné souvislosti, tak vězte, že balkánští Thrákové, s nimiž Keltové docela určitě přicházeli do styku, měli úplně stejnou bohyni. A teď se podržte: jmenovala se Kotys. Je skoro jisté, že byla společného původu s tou keltskou, jen si ji každá kultura jinak pojmenovala. Jak se její thrácká verze dostala až k Berounu, je ale velká záhada.

To všechno dohromady (včetně mnoha dalších místních pověstí, které tu pro nedostatek prostoru nemůžeme citovat) by mohlo znamenat, že v kopci Kotýz se za vchodem do Aksamitovy jeskyně (dříve jeskyně Ve Vratech) může ukrývat rozlehlý podzemní labyrint s pradávno svatyní plnou zlata a jiných cenností (ale třeba i klíče k tajemným vědomostem druidů). Už přece víme, že ve Stradonicích pověsti nelhaly, a ještě uvidíme, že tomu tak bylo i jinde. Opravdu tedy všechno nasvědčuje tomu, že v Kotýzu se nachází rozlehlý jeskynní systém, který kdysi mohl sloužit i jako místo provozování nějakého kultu možná souvisejícího se zlatem – tím spíš, že na temeni kopce je dávné hradiště (i když keltské osídlení v něm není doloženo). Vchod do podzemí za Aksamitovou bránou je ale zavalený a zatím se tam nikomu nepodařilo proniknout.

Ale to je vlastně jedno, protože už jsme řekli, že v téhle kapitole nehledáme hmotné poklady, ale jejich esoterické výklady a kořeny mýtů, které je obklopují. A tady máme před sebou jeden symbol, který je hodně divný: proč se v podzemí Kotýzu podle pověstí prohánějí bohyně, čarodějnice, léčitelky i zlé vdovy na koních, když do rozměrově velmi skromných jeskyň Českého krasu se většinou sotva vejdou jeskyňáři? Proč se celé návrší ještě ke všemu jmenuje Zlatý kůň? Jak se tvor milující běh na volných pláních ocitl v podzemí, kde ve skutečnosti z jeho rodu žili nanejvýš jen nešťastní slepičí důlní koně v časech průmyslové revoluce?